

אותה לשנות יין והיא שותה.
שוב מקשה הגמרא: אלא מעתה ששגל היינו כלבה, הא דכתיב
בשבח תלמידי החכמים ומלך המשיח לעתיד לבוא (תהלים מה י)
בנות מלכים ביקרותיו ומיקרות אותן, נצבה שגל לימנך בכתם
אופי' – בזהב הבא מאופיר. וא' שגל' בלבתא היא, מאי קא מכשר
להו נביא לישראל – וכי שבח הוא לישראל שיהיו ככלבה זו
המיוחדת למשגל. מתרצת הגמרא: הכי קאמר הכתוב, בשכר
שחביבה לנדרה לישראל כמו שחביבה שגל – כלבה המיוחדת
למשכב לעובדי פובכים, וכתבם לכתם אופיר.
הגמרא מיישבת את הקושיה מהפסוקים על דרשתו של רבה בר
לימא באופן אחר: ואיבעית אימא, לעולם בכל מקום שהוזכרה
שגל, מלבתא היא ולא כלבה, ודכה פר לימא שפירש את הכתוב
בנחמיה והשגל יושבת אצלו' שהיא כלבה, נמרא נמיר לה – קיבל
מרבו שכר יש לפרש בפסוק זה, ואמאי קרי לה הכתוב שגל, מפני
שהיתה הכלבה חביבה עליו בשגל – כאשתו. אי נמי, קרא לכלבה
שגל, מפני שהשיבה במקום המיוחד לשגל.
הגמרא מביאה ראייה אחרת שדריוש החמיץ: איבעית אימא, מנלן
דאחמין, מהכא, שכתב דריוש במכתבו לממונה בירושלים שיתן
לצרכי המקדש (עורא t בb), 'עד כפה בכרין מאה, ועד חמין בורין
מאה, ועד חמר בתין מאה, ועד בתין משה מאה, ומלח די לא כתב'
'גו' – עד מאה ככר כסף, ועד מאה כורים חטים, ועד מאה בתים
יין, ועד מאה בתים שמן, ומלח בלא קצבה. ומוכח שהחמיץ, שהרי
מעיקרא – מתחילה ציוה שיתנו להם בלא קיצותא – בלא קצבה,
והשתא – ועכשיו ציוה שיתנו להם בקיצותא.
דוחה הגמרא: ודלמא מעיקרא לא תנו קום ליה בקיצותא – ושמא
מתחילה לא ידע כמה יצטרכו, ולכן לא נתן קצבה, ואחר שהעריך
את הצורך נתן קיצבה, אך לא משום שהחמיץ. אלא מכאן אין
ראיה שהחמיץ, ומהותא וזמבורר' פדשניין מעיקרא – כהראיות
שהובאו קודם.

*

שנינו במשנה: באחד בניסן ראש השנה למלכים ולרנלים.
מקשה הגמרא: וכי ראש השנה לרנלים, באחד בניסן הוא, והרי חג
הפסח בחמשה עשר בניסן הוא. מתרצת הגמרא: אמר רב חסדא,
כך הוא הפירוש, רנל שבו – לא הפסח החל בחודש שתחילתו
באחד בניסן, הוא ראש השנה לרנלים.
הגמרא מבארת לענין מה נחשב הפסח ראש השנה לרגלים: נפקא
מינה לענין נדר להביא קרבן או נדבה, למינס עליה בכל תאחר –
שאינו הוא מאחר להביא את נדרו שלשה רגלים שהראשון בהם
הוא פסח, עובר בבל תאחר. ומשנתינו כדעת רבי שמעון היא.
דתנא, אחד הנדר להביא את שווי עצמו לבדק הבית, ואחד
המקדש חפץ לבדק הבית, ואחד המעשר – שאומר ערכי עלי
לבדק הבית. בין שמעברו עליו שלשה רגלים ולא נתן, עובר בכל
תאחר. רבי שמעון חולק ואומר, אינו עובר אלא אם עברו שלשה
רגלים בסדרן שהם כתובים בתורה, והם המצות תחלה. וכן היה רבי
שמעון בן יוחי אומר על פי שיטתו, שמספר הרגלים לענין בל
תאחר אינו קבוע, פעמים שהם שלשה רגלים, פעמים ארבעה
רגלים, פעמים חמשה. כיצד, נדר לפני הפסח עובר בבל תאחר אם
עברו שלשה רגלים ולא הביא, נדר לפני עצרת – שבועות, עובר
רק כשעברו עליו חמשה רגלים ולא הביא, נדר לפני חג – סוכות,
עובר אם עברו ארבעה רגלים ולא הביא.

*

הגמרא מביאה ברייתא לענין בל תאחר: תנו רבנן, חייבי תדמין –
כל מי שהתחייב באומרו 'דמי עלי' והקרבן – שאמר 'ערכי עלי',
התדמין – שאמר דבר זה יהיה חרם לבדק הבית, והקרבנות –
שהקדיש חפץ לבדק הבית. חמאות ואשמות – שעשה עבירה
שנתחייב עליה חטאת או אשם. עולות ושלמים – מי שאמר הרי
עלי עולה או שלמים. צדקות – שנדר צדקה לעניים. ומעשרות –
שהפריש תרומה גדולה, או מעשר ראשון או מעשר שני. בכור
בחמה טהורה. ומעשר בחמה. ופסח.

ומה חשקו וכי תורין ודברין ואמרין לעלון לאלה שמאי, חמין מלח
חמר ומשה, כמאמר ביהמ"א די בירושלם, ליהו מתיבה להם יום ביום
די לא שגל' – ומה שצריכים, בני בקר ואילים וכבשים, להעלות
לאלהי השמים, וחטים ומלח ויין ושמן, כאשר יאמרו הכהנים
אשר בירושלים, יהיה נתון להם בכל יום ויום בלא דיחוי. ומכאן
נראה שמלך כשר היה, שהרי סייע להחזיק את בית המקדש.
מתרצת הגמרא: אמר לו רבי יצחק, רבי, מפורך – ממשאך, כלומר,
אדרבה, ממקום שהבאת יש להביא ראייה שהחמיץ. שהרי
בהמשך מכתבו של דריוש כתב (שם v) שמטרת נתינת הדברים
האמורים היא, 'די להון המקרבין ניהוון לאלה שמאי ומצלין לחי
מלכא וכוונת' – כדי שיהיה להם להקריב ניהוונים לאלהי השמים
ויהיו מתפללים על חי המלך ובניו. ומבואר, שכל מה שעשה הוא
להנאתו כדי שיתפללו עליו, ומכאן שהחמיץ, שאם היה נשאר
בכשרותו היה נותן לשם שמנים.
הגמרא מקשה על דברי רבי יצחק: ומאן דעבד הכי – ומי שעושה
כן שמכוין להנאת עצמו, לאו מעלייתא היא – האם אין בכך מעלה
ומצוה. והתניא, האומר סלע זו לצדקה בשביל שיהיו פני זכות
מצוה זו, וכן אם אדם בשביל שיקנה פה לחי העולם הבא, הרי זה
צדיק נמיר. הרי שגם כשמכווין להנאת עצמו, מצוה היא ונחשב
לצדיק גמור, ומדוע אמר רבי יצחק שהחמיץ.
מתרצת הגמרא: לא קשיא, פאן – הנותן צדקה על מנת שיחיה בנו,
מדובר בישראל, שליבו לשמים, ואף אם באים עליו יסורים אחר
שנתן צדקה, אינו מהרהר אחר מדותיו של הקב"ה אלא תולה
יסוריו בעוונותיו, פאן בעובדי פובכים, שנותנים צדקה כדי שיטיבו
להם מן השמים, ואם אין מטיבין להם מתחרטים על מה שנתנו.
ולכן דריוש לא נחשב לו מה שנתן למצוה.
הגמרא מביאה ראייה אחרת שדריוש החמיץ: ואיבעית אימא, מנלן
דאחמין, מהאגרת שכתב כיצד לבנות את בית המקדש, דכתיב (שם
v) 'נדבכין די אבן גלל תלתא, ונדבך די אע חדר, ונפקתא מן בית
מלכא מתיבה' – שלוש שורות של שיש, ושורה אחת של עץ,
והוצאת הבנין תינתן מאת המלך. למה ליה דעבד הכי – ומדוע
עשה כן, שאמר לבנות שורה של עץ בתוך השורות של אבן. אלא,
סבר בלבו, אי מרדו בי יהודא, איקליה בנגרא – אשורף את בית
המקדש באש, ומשום כך ציוה לבנותו בעץ. ומכאן שהחמיץ.
מקשה הגמרא: אפיו שלמה לא עבד הכי – האם שלמה לא עשה
כן, והקרבן במקדש שבנה שלמה (מלכים א' v) ש, שעשה את החצר
החיצונה 'שלשה מורי גזית ומוזר ברתות ארזים' – שלשה שורות
אבני גזית, ושורה קורות ארזים מחוטבות.
מתרצת הגמרא: שלמה לא עשה כדריש, שכן שלמה עבד – עשה
שורת עץ מלמעלה, ומתחתיה שלש שורות אבנים, ואיהו – דריוש
עבד את שורת העץ מלמטה, ושורות האבנים מעליה, כדי שיוכל
לשורפו מן היסוד. ועוד חילוק, שלמה שקיעה – שיקע את קורת
העץ בבנינא, איהו לא שקיעה בבנינא, אלא בולטת היתה מחוץ
לבנין כדי שיהיה נוח הבנין להישרף. ועוד חילוק, שלמה סדיה
בסידא – סייד את קורת העץ בסיד, איהו לא סדיה בסידא, כדי
שיהיה נוח להישרף.
הגמרא מביאה ראייה אחרת שדריוש החמיץ: (אמר) רב יוסף,
ואיתיא – ויש שאמרו זאת משמו של רבי יצחק, מנלן דאחמין,
מהכא – מהפסוק בנחמיה (ב n) שהוזכר לעיל (ב), 'ויאמר לי המלך
והשגל יושבת אצלו', ודרשו מאי 'שגל'. אמר רבה בר לימא, משמיה
רבי, 'שגל' היא בלבתא – כלבה שהיתה מיוחדת למלך למשכב.
ומכאן שהחמיץ, שהרי גם בני נח אסורים במשכב בהמה.
מקשה הגמרא: וכי 'שגל' הכוונה לכלבה, אלא מעתה, הא דכתיב
בתוכחת דניאל לבלשצר (דניאל בb) 'ועל מרא שמאי התרוממת,
ולמאנא די בתייה חיתיו קרסה, ואנת ודברךך שגלךך ולתתךך
תמרא שתין בחון' – ועל אדון השמים נתגאית, ואת הכלים של
ביתו ו'בית המקדש' הביאו לפניך, ואתה ושריך והשגל ופלגשר,
שתו בהם יין. ואי 'שגל' בלבתא היא, בלבתא פת משתא תמרא היא
– וכי דרך הכלבה לשנות יין ואלא בהכרח הכוונה למלכה.
מתרצת הגמרא: הא לא קשיא, דמלכא לה ושתא – שמרגילים

ראש השנה דף ד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קצט

באמרו 'אלה תעשו לה' במועדיכם' בא ללמד שהוקשו כל קרבנות המועדים כולם זה לזה, שכולן – שכל שעירי החטאת הקרבים בהם, מכפרים על טומאת מקדש וקדשיו – על טמא שנכנס למקדש או אכל קדשים, ולמדים זאת משעיר הקרב בראש חדש שגם הוא בכלל 'מועדיכם', ונאמר בו (ויקרא י יז) 'לשאת את עון העדה', והיינו חטא טומאת מקדש וקדשיו, והוקשו אליו כל השעירים הקרבים במועדים שגם הם מכפרים על טומאת מקדש וקדשיו.

הגמרא מבארת את טעמו של רבי אלעזר בן שמעון הסובר שאין עוברים בכל תאחר אלא כשיעבור עליו חג הסוכות. מבררת הגמרא: ורבי אלעזר ברבי שמעון, מאי טעמא. משיבה הגמרא: דתניא, רבי אלעזר ברבי שמעון אומר, לא יאמר הכתוב האמור במצות עליה לרגל (דברים טז טז) 'שלוש פעמים בשנה' וגו', והן הסוכות, שהרי בו (ויחג זהו) דיבר הכתוב (וכמובא לעיל) ולמה נאמר, אלא לומר שזה – שחג הסוכות גורם איסור כל תאחר, והיינו שאם עבר עליו חג הסוכות לבדו מיד עובר.

שואלת הגמרא: ורבי מאיר ורבי אלעזר בן יעקב הסוברים שעוברים על כל תאחר אפילו לא עברו שלשה רגלים, האי פסוק 'בחג הסוכות' ובהג השבועות ובהג הסוכות' מאי דרשו ביה, כלומר, למה חזר הכתוב למנות את המועדות אחר שבהם עסק קודם לכן. משיבה הגמרא: מיבעי להו לבריה אלעזר אומר רבי אושעיא, דאמר רבי אלעזר אומר רבי אושעיא מניין לעצרת (חג השבועות) שיש לה תשלומין כל שבועה – שאם לא הביא בו ביום עולת ראיה ושלמי חגיגה, יכול להביאם בששת הימים שאחרי שבועות, תלמוד לומר, 'בחג הסוכות ובהג השבועות ובהג הסוכות', מקיש חג השבועות לחג הסוכות, מה חג הסוכות אם לא הביא עולת ראיה ושלמי חגיגתו ביום ראשון, יש לו תשלומין כל שבועה, אף חג השבועות יש לו תשלומין כל שבועה.

שואלת הגמרא: מנין שיש להקיש את שבועות לפסח וללמוד שהתשלומים לשבועות הם שבעה ימים, ולקיש שבועות לחג הסוכות, מה לחלן – בחג הסוכות יש תשלומים כל שבועה, שהרי גם ב'שמיני עצרת' אפשר להביא את קרבנות חג הסוכות שעדיין לא הביאם, אף כאן – בחג השבועות יהיו תשלומים כל שבועה. משיבה הגמרא: שמיני עצרת רגל פגמי עצמו הוא, ואינו שייך לחג הסוכות ואי אפשר להשלים בו את חובת הבאת הקרבנות של חג הסוכות.

מקשה הגמרא: אימור דאמרין שמיני רגל פגמי עצמו, רק לענין פז"ר קש"ב וראשי תיבות, פייס, זמן, רגל, קרבן, שיר, ברכה, אבל לענין תשלומין דבריהם כל שמיני עצרת תשלומין דראשון הוא. דתני (חגיגה טז) מי שלא חג – שלא הביא קרבן חגיגה ביום טוב הראשון של חג – חג הסוכות, חזנא את כל הרגל – מביאו כל ימי הסוכות, וכן ביום טוב האחרון של חג – שמיני עצרת. ושוב חזרת השאלה למקומה, מדוע לא נלמד שבועות מסוכות שיש לו תשלומים כל שמונה.

מתרצת הגמרא: הכלל הוא, תפשת מרובה לא תפשת, תפשת מועט תפשת – כל דבר שאפשר לפרש את משמעותו הן מרובה והן מועט, מוטב לתפוס בידנו את האפשרות המועטת ולא את האפשרות המרובה, ולכן גם כאן עדיף לתפוס את הלימוד המועט ולומר שיש תשלומים רק כל שבעה כמו בחג המצות, מלתפוס את המרובה ולומר שיש תשלומים כל שמונה כמו בחג הסוכות.

מקשה הגמרא: אלא אם כן שלדעת רבי מאיר ורבי אלעזר בן יעקב מה שהוזכר הכתוב 'שלוש פעמים בשנה' וגו' את המועדים הוא כדי להקיש שבועות לחג המצות לענין תשלומים, אם כן די היה להזכיר את שני מועדים אלו, ולמאי הלקתא בתביה רחמנא לחג הסוכות. מתרצת הגמרא: 'חג הסוכות' נכתב כדי לאקושיה – להקישו לחג המצות, וללמוד ממנו

וכן מתנות עניים, שהם לקט. שכחה. ופאה. בין שעברו עליהן שלשה רגלים ולא נתנם, עובר בכל תאחר. רבי שמעון אומר, אינו עובר אלא אם עברו שלשה רגלים בסדרן וחג המצות תחלה. רבי מאיר אומר, בין שעבר עליהן רגל אחת ולא נתנם, עובר בכל תאחר. רבי אלעזר בן יעקב אומר, בין שעברו עליהן שני רגלים, עובר בכל תאחר. רבי אלעזר ברבי שמעון אומר, בין שעבר עליהן חג הסוכות, עובר עליהן בכל תאחר, ופעמים שעובר בכל תאחר אחר רגל אחד, כגון שנדר אחר חג השבועות, ופעמים שעובר רק אחר שלשה רגלים, וכגון שנדר אחר חג הסוכות.

הגמרא מבארת את טעמי הדעות שנשנו בברייתא. מבררת הגמרא: מאי טעמא דתנא קמא הסובר שעוברים רק אחר שלשה רגלים. משיבה הגמרא: נאמר בתורה (דברים טז א) 'שמור את חדש האביב ועשית פסח לה' אלהיך' וגו', ובאותה פרשה נאמר (טז ב) 'ועשית חג שבועות לה' אלהיך', ובהמשך נאמר (טז ג) 'חג הסוכות תעשה לך שבועת ימים' וגו'. ואחר כך נאמר (טז טז) 'שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה' אלהיך במקום אשר יבחר בזה המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות ולא יראה את פני ה' ריקן'. ולכאורה קשה, מפדי מנייחו פליק – הרי הפסוק 'שלוש פעמים בשנה' נאמר לאחר שהוזכרו שלשת המועדים, ואם כן למה לי למקדש ומיקתב – מדוע הוצרך הכתוב לחזור ולכתוב 'בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות', והרי היה די לכתוב 'שלוש פעמים בשנה יראה' וכו' וברור שהכוונה על המועדים שהוזכרו. אלא שמע מינה, לענין כל תאחר, והיינו ששלשת רגלים אלו הם הזמן שקבעה תורה לתשלום הנדר.

הגמרא מבארת את טעמו של רבי שמעון הסובר שאינו עובר בכל תאחר אלא אחר שעברו שלשה רגלים כסדרן: ורבי שמעון אומר, אף שצריך הכתוב לחזור ולמנות את שמונת הרגלים כדי לחייב בכל תאחר, מכל מקום אינו צריך הכתוב (שם טז טז) לחזור ולומר 'בחג הסוכות' שהרי בו דיבר הכתוב – כיון שהפסוק אמור בפרשת חג הסוכות, ולמה נאמר, אלא לומר, שזה אחרון לשלשה רגלים.

הגמרא מבארת את טעמו של רבי מאיר הסובר שאם עבר עליו רגל אחד עובר בכל תאחר. מבררת הגמרא: ורבי מאיר, מאי טעמא. משיבה הגמרא: דכתיב (דברים יב ה) 'כי אם אל המקום אשר יבחר ה' אלהיכם מקל שבטיכם לשום את שמו שם, לשכנו תדרשו ובאת שמה'. והבאתם שמה עלתיכם ובהיכם' וגו'. סמך הכתוב 'ובאת שמה' ל'והבאתם שמה', לומר שכאשר אדם בא שמה ל'בית המקדש' הוא חייב ב'והבאתם שמה' ו'להביא קרבנותיו' ואפילו הוא רגל ראשון.

הגמרא מבארת את טעם החולקים על רבי מאיר: ורפנן – ושאר התנאים שלא דרשו כרבי מאיר סברו, והוא דרשה, הוא לעשה, שאם לא הביא ברגל ראשון עובר בעשה של 'והבאתם', אבל אינו עובר בכל תאחר, אלא אחר שלשה רגלים.

הגמרא מבארת את טעמו של רבי מאיר: ורבי מאיר סבר, בין דאמר ליה רחמנא לנדר ובהיקש של 'ובאת' ל'והבאתם' אייתי (והבא) את הקרבן ברגל ראשון, נמצא שזה הוא הזמן שקבעה לו התורה, ואם כן, כי לא אייתי בזמן זה, הרי איחר את נדרו, ומילא קם ליה בכל תאחר.

הגמרא מבארת את טעמו של רבי אלעזר בן יעקב הסובר שאם עברו שני רגלים ולא הביא עובר בכל תאחר. מבררת הגמרא: ורבי אלעזר בן יעקב, מאי טעמא. משיבה הגמרא: דכתיב במוספי המועדות (במדבר טז טז) 'אלה תעשו לה' במועדיכם לבד מנדריכם ונדבתיכם' וגו', מיעוט מועדים שנים, ומלמד הכתוב שאם איחר להביא נדריו ונדבותיו (ומזכירים בסיום הכתוב) שני רגלים, עובר בכל תאחר.

הגמרא מבארת את טעם החולקים על רבי אלעזר בן יעקב: ורפנן – ושאר התנאים שלא דרשו כן סברו, והוא דרשה באה לבריה יונה. דאמר רבי יונה, מה שכלל הכתוב כל קרבנות המועדים